

NIEZWYCIĘŻONY (109) *part praet pass pf*

niezwyciężony (107), **niezwyciężony** *FalZioł* (2).

niezwyciężony, **niezwyciężony** (106), **niezwyciężon** (1), *niezwyciężony a. niezwyciężon* (2).

W pisowni łącznej (106), *w rozłącznej* (3).

e jasne; -o- (15), -ó- (3); -o- *MurzNT, KochFr, OrzJan* (3); -ó- *OrzQuin, ZawJeft*; -o- : -ó- *KochPs* (10:1).

sg m N niezwyciężony (30). ◇ *G niezwyciężon(e)go* (3). ◇ *D niezwyciężonému* (4); -ému (1) *OrzJan*, -emu (1) *KochFr*, -(e)mu (2). ◇ *A niezwyciężonego* (4), *niezwyciężony* (2); -ego (1), -(e)go (3). ◇ *I niezwyciężonym* (4), *niezwyciężonem* (1) *MurzHist*. ◇ *V niezwyciężony* (6). ◇ *f N niezwyciężoną* (6), *niezwyciężona* (1), *niezwyciężon(a)* (2); ~ (*attrib*) -ą (4); ~ (*praed*) -ą *WujNT* (2), -a (1) *RejAp*. ◇ *G niezwyciężon(e)j* (1). ◇ *A niezwyciężoną* (9). ◇ *I niezwyciężoną* (4). ◇ *L niezwyciężon(e)j* (2). ◇ *V niezwyciężoną* (2). ◇ *n N niezwyciężon(e)* (1). ◇ *G niezwyciężon(e)go* (5). ◇ *D niezwyciężon(e)mu* (2). ◇ *A niezwyciężoné* (3); -é (1), -(e) (2). ◇ *I niezwyciężonym* (1). ◇ *L niezwyciężonym* (1). ◇ *pl N m pers niezwycięż(e)ni* (1). *subst niezwyciężon(e)* (1). ◇ *G niezwyciężonych* (3). ◇ *A subst niezwyciężoné* (7); -é (1), -(e) (6). *m an niezwyciężon(e)* (1). ◇ *I m niezwyciężonymi* (1). ◇ *V subst niezwyciężoné* (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. zwyciężyć; poza tym XVII w. s.v. zwyciężny.

I. W funkcji właściwej: Którego nikt dotąd nie zwyciężył (1) : *Niezwyciężoną Polkę zwycięży kącérłtwo. OrzQuin O marg.*

II. W funkcji przymiotnika (108) :

1. Taki, którego nie można pokonać, nie ulegający komu lub czemu; invictus *Modrz, Calag, Calep, Cn; victrix PolAnt; indomitus, inexpugnabilis, inxsuperabilis, insuperabilis, non superabilis Cn* (85) : [*adamas*] *bestie niezwyciężone: vpokarza [cf zwierz łzkodliwy łkromni SienHerb 324a] FalZioł IV 46c, IV 47d; LibLeg 10/146v; RejZwierz 26v; Krol zá to obiecał dáć Herkulefowi konie niezwyciężone BielKron 54, 254; KochMon 23, 25; Vliczki Piekielne nieprzemogą Kościoła tego. (marg) Kościoł Rzymfki niezwyciężony. Math. 16. (-) WujJud 8, Mm4, Nn2v; ModrzBaz [16]; Calag 537a; Przez ciem ia wołfka poráził niezwyciężoné KochPs 24; (marg) Czártá S. Iuliáná zwiázálá. (-) Y powiedział zem ia ieft Szátan ludzki nieprzyaciel/ ciebie niezwyciężoną/ zwyciężeniem chciał/ połány od nawyłzłego Dyablá. SkarŻyw 152, 92, 208; WerGość 238; Calep 531a [2 r.], 547a, 559a; GrabowSet Kv; iáko to páńłtwo tureckie niezwyciężoné byđż rozumiećie OrzJan 47; Niezwyciężonego rycerzá twoiego Floryaná/ Chryfte Pánie/ modlitwą włágány/ rácz nas z grzechow náłzych wyłwobodzić LatHar 417; Krolowa niezwyciężonych Męczennikow/ modl łie zá námi. LatHar 505, 596; WujNT 417 marg, Zzzzz2v; CzahTr G.*

niezwyciężony czym (3): *mułic chrześcijanin być mocny i nieiaką dułzością nieprzemozoną/ niezwyciężony MurzHist H3; przez noc y dzień cały podniołwfy wzgorę ręce/ ná modlitwie/ łnem y pracą nie zwyciężony/ łtawał. SkarŻyw 31, 518.*

niezwyciężony w czym (1): *Cirpliwołć też takowá miał że niezwyciężony był we włzitkich łwych łmutkach albo przeciwnołciach. BielŻyw 46.*

W połączeniu z imieniem (1): Ichyłam fię z niezwyćiężonym onym Sámfonem/ y Ionátą Krolewiczem do duchownego miodu *LatHar* 234.

W przeciwstawieniu: »zwyćiężony ... niezwyćiężony« (1): To miáfto świat zwalczywłzy/ y siebie zwalczyło/ By nic niezwalzonego od niego nie było. Dżiś w Rzymie zwyćiężonym Rzym niezwyćiężony [...] leży pogrzebiony. *SzarzRyt* D2v.

W formułach grzecznościowych i dyplomatycznych (12): Iam yeftł Czarz wyełkii nyefwicziezoni, od pana boga, powiřfłoni *LibLeg* 10/60, 10/66v, 11/83, 87; Naiasnieiřzemu a niezwyćiężonemu Książęćiu a panu/ ie^{go} Krolewkięi miłości/ panu SIGMVNTOVI AVGVSTOVI *MurzNTSekl* A2; wczynił rzecz do Máchomethá w thy łłowá: Wiem że mi ná żadnym dołthátku/ áni řprawie/ áni ludu niezefzłó/ pánie moy niezwyćiężony *BielKron* 256v; Piotrá wzgárdzićielá nie zwyćiężonych Cefarżow/ dla zakonu Bogá řwego/ rofkázuię ná krzyż w bić. *SkarŻyw* 41, 428; *KochFr* 117; *SkarKaz*)(2; Ku Monárfze niezwyćiężonemu RVDOLPHOWI II. Cefarżewi prawemu RZYMSKIEMV Vboga Przedmowá. *CzahTr* F; *SapEpit* [B2].

W charakterystycznych połączeniach: niezwyćiężone(-y, -a) *Amazony, bestie, carz, cesarz* (3), *Duch, Kościół* (6), *krol* (3), *krolestwo, książę, męczennicy* (2), *monarcha* (2), *pan* (5), *państwo, rota, rycerz, Rzym, święci, ufiec, wojsko* (3), *zastęp*.

Wyrażenia: Bog, Bostwo niezwyćiężone(-y)« [szyk 6:1] (4:3): *RejAp* 33v, 94; *RejPos* 293; Poydę przed páná mégo: [...] Któremu dam wyznánię/ Gráiąc w łágodne řtrony/ Ze Bóg niezwyćiężony. *KochPs* 64, 26, 126; *OrzJan* 25.

»Krol niezwyćiężony« [szyk 3:1] (4): Pan to iefł wielki/ król niezwyćiężony *KochPs* 143, 4, 67; *LatHar* 299.

»nigdy niezwyćiężony« (1): á obżywił ie [bojowniki] y obiáfnił ie mocą á zwirzchnośćią Bořtwá řwoiego nigdy nie zwyćiężonego *RejAp* 94.

»Pan niezwyćiężony« (2): To pan iefł wielki/ pan niezwyćiężony/ Náđ inřzē wřzytki bogi przełożony. *KochPs* 197, 148.

»zwyćięzca, niezwyćiężony« (1): y był zwyćięścą niezwyćiężonym. *SkarŻyw* 484.

Szeregi: »mocny, (a, i) niezwyćiężony« [szyk 2:1] (3): Tenże Kościół z Láćińłkiego ięzyká Święty iefł/ to iefł mocny/ niezwyćiężony/ że nádeń nic nie iefł mocnieřszego *WujJud* 133; *SkarŻyw* 463; *ZawJeft* 10.

»możny a niezwyćiężony« [szyk 1:1] (2): kto řie dořtánie w opiekę á opářrznóść tego możnego á niezwyćiężonego Bořtwá řwiętego. *RejPos* 293; *KochPs* 199.

»nieskończone a niezwyćiężony« (1): iř tám [w niebie] nic nie czynią [...] iedno wřtháwicznie dáwáią cześć á chwálę onemu niełkończonemu á niezwyćiężonemu Bořtwu. *RejAp* 54.

»wielki, (a) niezwyćiężony« (5): Iam yeft Svltan Svleyman z bozey moczi pan wyełkii nie zwicziezoni od pana boga powiřschszoni. *LibLeg* 11/87, 10/60, 66v, 11/83; *MurzHist* M.

W przén (18) :*MurzHist* M; *KochMon* 21; w łobie wiarę y boiazń Bożá rořřzerzał: z ktorey mu myřł ná wřzytki nieřzczeřćia y przygody niezwyćiężona rořłá *SkarŻyw* 317; iákořkolwiek ćiebie niezwyćiężonego/ y nigdy nienágániego hetmáná řwego/ w nieřieniu krzyżá nářłáđowáli *LatHar* 351.

Wyrażenia: »niezwyciężona moc« [szyk 3:1] (4): *LubPs* Mv; Tu zbroią widomą wypifuie nam Dawid moc nie zwyciężoną Bogą niewidomego. *BibRadz* I 298d marg; *BielKron* 56v; *LatHar* 340.

»możność niezwyciężona« (1): ktorego [*Boga*] fserokofc nieogarniona: ktorego moznofc niezwyciężona: fprawiedliwofc nieomylna: dobrotliwofc nieskonczona *RejPs* 220v.

»niezwyciężona(-e) ręka, ramię« = *victrix manus PolAnt* [szyk 3:2] (4:1): *BibRadz Sap* 10/20; *RejAp* 41; Miéy fwoię niezwyciężoną rękę nád człowiekiem *KochPs* 122, 199; *GrabowSet* R3v.

»serce niezwyciężone« [szyk 2:1] (3): tám iuz nielza/ iedno [...] fmieie/ á rzezwie poczynác fobie ferczem niezwyciężonym *GórnDworz* E2, D5v; trzymány był mocno nie rękómá/ ále męftwem niezwyciężonego fercá fwego *SkarŻyw* 75.

»niezwyciężone zwycięstwo« (1): Iż duchowne á niezwyciężone zwycięftwo ten Krol otrzymác miał/ to ieft Kriftus. *LubPs* Q4 marg.

a. *W funkcji rzeczownika* (1) :

Szereg: »zwycięzca a niezwyciężony« (1): gdzie ieft prorocstwo twoie ktoreś od bogow wziął/ abys fie słał zwycięfcą a niezwyciężonym [*victor et non victus*]. *HistAl* B4v.

2. *Taki, którego nie można zniszczyć, którym nie można zawładnąć, nie do zdobycia; invictus Mącz, Cn; ineluctabilis Calep* (23) : Yako Alexander iadąc nad Rzeką przerzeczoną/ nálażł zamek niezwyciężony [*castrum inexpugnabile*; szamek nyeszwalczony *HistAl* 1510 308] *HistAl* H5; *Invictus*, *Niezwyciężony*/ twárdy/ mocny. *Mącz* [497]c; *SkarJedn* 144; znak krzyża S. y wiára w Pánie náłzym ieft nam niezwyfcieżonym [!] murem. *SkarŻyw* 393, 399; *Calep* 529b; o zbroie niezwyciężoné/ od których żaden zbroyny nie fzwánkował *OrzJan* 28; *WujNT* Aaaaa4.

W połączeniu szeregowym (1): Tác ieft Kátholicka wiára/ przez którą lámę dzieią fie wftytkie cudá : wftykże nie od wftytkich ktorzy máią Kátholicką wiarę: ále od tych/ ktorzy máią wiarę mocną/ niewåtpliwą/ y niezwyciężoną/ y ze wftytkimi dárámi cudow. *WujNT* 72.

W charakterystycznych połączeniach: *niezwyciężony(-a) mur, opoka, zamek, zbroja* (2).

Szereg: »mocny i niezwyciężony« (1): A naprzod mocną y niezwyciężoną wiarą o Pánie náłzym Iezuśie/ wierząc to o nim co było barzo trudno *SkarŻyw* 597. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (15) : Stańmyfz my iedno przy oney mocney á niezwyciężoney fkále fwoiey/ to ieft przy Pánu fwoim y przy náuce iego *RejAp* 104v; *WujJudConf* 234v; Aták Ezáiafzowe Prorocstwo o Almie y Emánuelu fynu iey nie fłuży Márzey y Iezufowi/ bárzoby głupia/ y nieprzyftoyna była *Diálektyká* [...] przeto nią nigdy żydowie prawdy niezwyciężoney záglądzić nie mogą. *CzechRozm* 140v; A kto fie męczennikow świętych niezwyciężoną ku Bogu miłością y męftwem niefłychánym nie zbuduie? *SkarŻyw* A3v; Y oznaymił Iuftinus Cefarzowi o nie zwyciężoney ftáteczności iey. *SkarŻyw* 21; wftytki członki ich rozebráli y w onym wielkim mordowánium oddáli niezwyciężone duŕze fwe zwycięfczy fwemu Chryftufowi. *SkarŻyw* 553, 21 [2 r.], 75, 152, 597; iż tę czworcę dobrze Ioáchim w Lombárdzie vpátrzył: y niezwyciężonymi wywody oney bronil *CzechEp* 252, 264; *WujNT* 72, Bbbbb3.

W charakterystycznych połączeniach: *niezwyciężona(-y, -e) cierpliwość, dusza, męstwo, miłość, prawda* (2), *skała, stateczność (statek)* (3), *wiara* (2).

Synonimy: **I.**, **II.** *nieprzemógłony, nieuśmierzony, niezmożny, niezwalczony, niezwojowany, niezwojowny.*

Cf **NIEZWYCIĘŻNY, ZWYCIĘŻONY**

JB